

BESPREKINGSVERSLAG

Reg.nr.: 17.007843

Afdeling Bestuursondersteuning

Betreft: Commissie Veiligheid en Gezond Water	Datum bespreking: Woensdag 18 januari 2017 13.30 – 17.14 uur Plaats: VV-zaal Opgesteld door: Roswitha Lubbers
<u>Aanwezigen</u> J.J. Bakker (voorzitter) R.P.A. van der Meer (A&B) P.A.M. van der Poel (A&B) J.B. van den Berg (AWP) G.H. von Faber (WN) Mw. R. Bleyie (PvdD) Mw. E.J. de Vries (CDA) R. Schols (50PLUS) Mw. E.P. Veenhoven (PvdA) J.M. Hermans (VVD) A. Blijleven (A&B) Mw. J.M. Stoop (Natuurterreinen) J.C.H. Haan (hoogheemraad) M. Kastelein (hoogheemraad) Mw. M.E.F. Leewis (hoogheemraad) J.J.J. Langeslag (hoogheemraad) H. Pluckel (hoogheemraad) Mw. C.M.H. van Hage-Dondorp (secretaris) <u>Afwezigen</u> N. van der Plas (CU-SGP) (met kennisgeving) <u>Overige aanwezigen</u> A. Bol, G. van der Kooij, Mw. M. van Keulen, B. van Ooijen, J. Oosterbaan, P. de Booij, B. Tammes, M. Dijkstra, R. Kolk	
VERSLAG	ACTIE
1. OPENING EN VASTSTELLING AGENDA De voorzitter opent de vergadering en heet iedereen van harte welkom.	
2. SPREKKRECHT Er zijn geen aanmeldingen ontvangen.	
3. NOTULEN VAN HET OPENBARE EN BESLOTEN DEEL VAN DE VERGADERING VAN 12 OKTOBER 2016 EN TOEZEGGINGENLIJST <i>Openbare deel. Redactioneel:</i> De heer Van der Poel heeft slechts het begin van deze vergadering voorgezeten. Dit feit wordt op zijn verzoek aan het verslag toegevoegd. Het verslag wordt overigens ongewijzigd vastgesteld. <i>Openbare deel. Naar aanleiding van:</i> Mevrouw De Vries memoreert de door haar gestelde vragen n.a.v. de programmabegroting 2017, 5.b over de waterkwaliteit en de in het blad V-focus gepubliceerde kritiek. Deze punten zijn in de VV van 1 juni besproken. Graag uitleg over de stand van zaken en de visie van Rijnland. Langerarse Plassen: er werd in de commissie gesproken over de invloed op de waterkwaliteit van baggeren en een onderzoek naar open systemen. Mevrouw De Vries wil ook op deze beide punten de actualiteit weten. Mevrouw Leewis zegt dat er al enige tijd wordt gediscussieerd tussen de redactie van V-focus en de Unie. De Unie stelt dat er het nodige te zeggen valt over de exacte waarden van meetgegevens, maar vindt voorts dat V-focus in een aantal gevallen met achterhaalde cijfers werkt of dat het blad achterhaalde verbanden legt. De hoogheemraad vraagt zich af of deze discussie zinvol geacht moet worden. De algemene opvatting is dat het eindeloos over cijfers steggelen, minder zinvol is dan gezamenlijk overleg	

VERSLAG		ACTIE
	over regionale stappen. De redactie van V-focus heeft een andere mening en verwacht kan worden dat de controverse nog doorloopt. Rijnland blijft openstaan voor vragen en kritiekpunten van wie dan ook, gaat intussen verder op de ingeslagen weg en bekijkt hoe bepaalde meetgegevens met voorrang kunnen worden geactualiseerd. Rijnland vindt het wezenlijk dat er met betrouwbare data wordt gewerkt. De vragen over de Langeraarse Plassen worden bij het agendapunt behandeld. <i>Besloten deel. Naar aanleiding van:</i> besloten wordt om opmerkingen over dit deel van de vergadering van 12 oktober 2016, in beslotenheid te bespreken (aansluitend op de openbare vergadering van 18 januari 2017). <i>Toezeggingenlijst</i> De heer Hermans wijst erop dat de genoemde einddatum bij punt 108 al voorbij is (microplastics). Mevrouw Leewis meldt dat het memo over een stand van zaken binnenkort zal worden verzonden.	
4.	MEDEDELINGEN De heer Kastelein meldt dat op 17 januari overleg heeft plaatsgevonden met de ILT die met ingang van het nieuwe jaar toetst op diverse aspecten van zorgplicht. Bij dit onderwerp zijn drie portefeuillehouders betrokken. Er is afgesproken dat de heer Kastelein aanspreekpunt is. De ILT heeft Rijnland geïnformeerd over het te volgen proces van circa 20 weken dat uitmondt in een rapport van Rijnland en de toezichthouder. Rijnland is het eerste waterschap dat wordt getoetst. De resultaten zullen nog voor de zomer aan de VV worden voorgelegd. De heer Haan memoreert dat Rijnland op een drietal installaties bezig is met de atex-installatie. In de BURAP werd verwacht dat begin 2017 een atex-proofverklaring zou kunnen worden afgegeven. Gaandeweg het proces stuitte Rijnland op complexe situaties en tegenvallers. Voor Leiden Zuidwest en Velsen is het proces vertraagd. Een memo met de actuele informatie wordt opgesteld en aan de commissie verzonden.	Toezegging Toezegging
5.	VV- BESLUITVORMINGSNOTA'S	
5.a	Vispassage Spaarndam, overeenkomst en voorbereidingskrediet De heer Van der Poel vraagt of alle besluitnota's van Rijnland volgens de stijlguides van Rijnland kunnen worden aangepast vanwege het aantal gesignaleerde stijlfouten. Renovatie Boezemgemaal Spaarnwoude: ligt dit op schema? 1.2.: is het noodzakelijk om de doelomschrijving te koppelen aan de soorten vis? Zijn de personeelskosten van Rijnland opgenomen in de raming (€ 550.000,-)? De fractie vraagt of er een kostenoverzicht kan worden gemaakt van de andere vispassages. Zijn de verschillende passages te vergelijken, zodat kan worden beoordeeld of de € 550.000,- realistisch is? Kan worden aangegeven wanneer mevrouw Beekman bevoegd werd tot het sluiten van de overeenkomst en in welke D&H-vergadering het instemmingsbesluit tot machtiging van mevrouw Leewis is opgenomen? Wat zijn de jaarlijks voorziene kosten voor beheer- en onderhoud gedurende de levensduur? Blauwalg: waarom wordt dit aspect in dit besluit meegenomen nu er een budget beschikbaar is voor de blauwalgaanpak? Staat dit niet haaks op het besluit om projecten alleen uit te voeren op basis van cofinanciering? Mevrouw Bleyie: in 2.1 wordt de bijdrage van Rijkswaterstaat genoemd. Waarom is niet vooraf vastgelegd en afgedicht op welk moment deze beschikbaar komt? Waarom zijn de eisen van Rijkswaterstaat niet vooraf goed afgestemd? Hoe worden deze meegenomen in de SSK-raming? Mevrouw Veenhoven stelt dat de verwoording van dit stuk bij haar wat 'ongemakkelijk' overkwam: eerst is er sprake van een voorbereidingskrediet, vervolgens wordt er een maximum bedrag genoemd en blijkt dat Rijkswaterstaat alle risico's deponeert bij het waterschap. De fractie steunt het voorstel overigens wel. Mevrouw De Vries vraagt waarom de vispassage meteen na de renovatie van het boezemgemaal wordt aangelegd. Kunnen de werkzaamheden niet worden gecombineerd? Het voorbereidingskrediet is onderdeel van het totale bedrag; het CDA wil dat dit wordt uitgesplitst, zodat er een duidelijker beeld ontstaat. Waarom is er zo veel haast (Rijnland heeft de tijd tot 2018)? De heer Von Faber vraagt welke mogelijkheden er zijn om dit project (nieuw boezemgemaal en mooie vistrap) in te zetten voor toeristische en educatieve doeleinden (samenwerking met gemeenten). De heer Hermans vraagt op basis van welke criteria er over drie jaar kan worden bepaald of de vistrap al dan niet een succes kan worden genoemd. De heer Van den Berg wil weten (1.1) of de interne kosten wel in het uitvoeringskrediet worden meegenomen. Zo ja, valt de raming daarvan binnen de genoemde € 550.000,-? Zo neen, wordt er dan nog een aanvullende kredietaanvraag ingediend? In dat geval wil de AWP graag een schatting van de interne kosten, zodat de aanvraag voor het voorbereidingskrediet in zijn geheel kan worden gezien. 2.1: de AWP	

VERSLAG	ACTIE
zou graag worden geïnformeerd over de belangrijkste indicatoren van het Programma van Eisen, zodat de VV op hoofdlijnen kan sturen via stuurvariabelen. Zijn er alternatieven en wat kosten die? Conceptovereenkomst: art. 1.2.: <i>‘Partijen streven er bij het ontwerp van de vispassage naar dat de locatie tweezijdig passeerbaar is voor alle habitat kenmerkende soorten in alle lengteklassen (5 tot 100 cm)’</i>: waarom wordt gesproken over een streven en waarom is tweezijdige passeerbaarheid geen eis? Wat is het verwachte gebruik van de passage op basis van ervaringen? Mevrouw Stoop vraagt of en, zo ja, door wie er wordt gemonitord en wie de kosten hiervoor gaat betalen (Rijnland?). Mevrouw Leewis zegt dat de samenwerking met Rijkswaterstaat uitstekend is op dit dossier. Deze samenwerking is van grote meerwaarde. Er wordt constructief overlegd over de wijze waarop het project na afronding kan worden ‘uitgevent’. Het te sluiten contract wordt daarnaast uiterst zorgvuldig opgesteld. Monitoring: dit type maatregelen valt onder de afspraken die in RBO West-verband met elkaar worden gemaakt. RBO West heeft een uitgesproken visbeleid. De maatregelen zijn al elders uitgetoetst en hebben hun meerwaarde bewezen, al zal het de nodige tijd kosten voordat fysiek kan worden gesignaleerd dat vissen daadwerkelijk gebruikmaken van de vispassage. Er wordt gebruik gemaakt van bestaand onderzoek. Monitoring vindt in RBO West-verband plaats. De progressie wordt in kaart gebracht, onder andere via animaties (viskaart in RBO West). Mevrouw Van Keulen zegt toe dat de teksten kritisch aan de hand van de stijlgids zullen worden nagelopen op (grammaticale) fouten. Voor ligt een aanvraag voor een voorbereidingskrediet en die is inclusief de interne kosten van Rijnland. Aansluitend zal er naar verwachting een aanvraag voor een uitvoeringskrediet aan de VV worden voorgelegd (inclusief de interne kosten van Rijnland). Momenteel wordt ervan uitgegaan dat het project voor € 550.000,- kan worden uitgevoerd (inclusief interne kosten). Mogelijk moet er nog een klein extra bedrag voor het uitvoeringskrediet worden aangevraagd (mede ten behoeve van risicoreserveringen). Rijkswaterstaat financiert nimmer personeelskosten van andere overheidsinstanties. Vergelijking met andere vispassages: de vispassage is niet de eerste vispassage bij een boezemgemaal. Er is dus afdoende vergelijkingsmateriaal, al zijn de passages niet identiek. De raming is gebaseerd op deze vergelijkingen. Op 20 december 2016 is de hoogheemraad gemachtigd. Beheers- en onderhoudskosten: de eisen zijn geformuleerd. De kosten van het onderhoud van de andere vispassages zijn niet zorgwekkend. Blauwalg is meegenomen omdat de situatie verslechtert. Naast het boezemgemaal Spaarndam staat nog een oud vijzelgemaal dat wordt ingezet tegen blauwalgen in Spaarndam (met een beperkt rendement). Mocht er alsnog apart een groot bedrag noodzakelijk blijken te zijn, dan zal hiervoor krediet worden gevraagd aan de VV. Rijkswaterstaat is bereid 50% van het project mee te financieren. Mocht het project uiteindelijk anders uitpakken, dan tast dit hun bereidwilligheid niet aan. Rijkswaterstaat en Rijnland zijn elk voor 50% belanghebbend bij deze passage in het kader van de KRW-doelstellingen. De renovatie van het boezemgemaal Spaarndam is een losstaand project (scope en kosten worden nadrukkelijk beheerst). Als er na aanbesteding uitbreidingen worden aangebracht, zal dit negatief uitpakken voor de project- en kostenbeheersing. Het voorbereidingskrediet zou kunnen worden uitgesplitst, maar dat is geen usance. Er wordt nog ecologisch onderzoek gedaan naar de lokstroom en technisch onderzoek. Er zijn evident diverse opties voor toerisme en educatie. Bij een vispassage moet worden geteld: door personeelsleden, door VV-leden of omwonenden of in het kader van educatieve doelen. Deze brede mogelijkheden zullen in de tekst worden opgenomen. Uit ervaringen en veelbelovende tellingen blijkt dat vistrappen succesvol zijn. Zo worden er ook onverwachte soorten gesignaleerd. Alternatieven: als er meerdere opties worden uitgewerkt, worden deze aan de commissie voorgelegd. Er wordt primair gewerkt aan een vrij goedkope en simpele oplossing. De heer Langeslag geeft aan dat de feitelijke opdrachtverlening met drie maanden is vertraagd door een juridische procedure van de tweede aannemer. Dat betekent dat de geplande streefdatum van 1 september mogelijk niet zal kunnen worden gehaald (de gevolgen hiervan worden in kaart gebracht, ook waar het de vispassages betreft). De heer Von Faber wil de te kiezen variant nadrukkelijk koppelen aan de wenselijke locatie van de lokstroom. Voorkomen moet worden dat ‘goedkoop duurkoop blijkt te zijn’. Hij wil ook worden geïnformeerd over de motivatie van de locatie. Mevrouw De Vries oppert om ook de hengelsportvereniging op te nemen in het lijstje met vrijwillige ‘vistellers’. De heer Van der Poel vraagt naar een overzicht van de vispassages van de andere boezemgemalen (inclusief SSK-raming). De fractie vindt het moeizaam dat er nu al een voorziening voor een mogelijke	

	VERSLAG	ACTIE
	overschrijding wordt aangevraagd. De heer Van den Berg herhaalt zijn vraag over ‘streven’ en geeft aan dat de AWP een groot voorstander is van een goedkope variant. Hij vraagt naar stuurvariabelen, zodat de VV kan beslissen over een aantal keuzes binnen hetzelfde ontwerp. De heer Van der Meer herhaalt de vragen over de bevoegdheden van zowel mevrouw Leewis als mevrouw Beekman. Mevrouw Leewis antwoordt dat zij door het college op 20 december 2016 is gemachtigd. Zij neemt aan dat mevrouw Beekman op grond van haar functie is gemachtigd. De gevolgen van de vertraging worden meegenomen in het besluit. Het klopt dat de hengelsportverenigingen zeer actief bijdragen aan de monitoring bij de grote sluisen. De hoogheemraad verwijst naar de filmpjes en rapportages. Het waterschap is bijzonder blij met deze vrijwillige inzet op basis waarvan de meetgegevens worden bijgewerkt. Mevrouw Van Keulen zegt dat de goede locatie en de goede sterkte van de lokstroom primaire aandachtspunten zijn. SSK-ramingen vispassages andere boezemgemaalen: die zijn niet beschikbaar omdat in de tijd dat deze werden aangelegd, er nog niet met SSK-ramingen werd gewerkt. Artikel 1 lid 2: er is bewust gekozen voor deze bewoordingen. De locatie omvat Spaarndam, sluis, boezemgemaal en vispassage. Het is de bedoeling dat alle grote klasse vissen tweezijdig kunnen passeren. Zowel Rijnland als Rijkswaterstaat verwachten dat dat de vis tussen de 5 en 20 cm stroomopwaarts de trap en lokstroom gaan volgen en dat de grotere vissen de sluis moeten nemen. Alle vis kan naar buiten via de sluis of het boezemgemaal. Maar beide partijen kunnen het visgedrag niet garanderen. Overigens werken alle vispassages heel goed. Keuzes in PvE: dit wordt nu opgesteld en er zal worden nagegaan of belangrijke keuzes gedeeld kunnen worden met de portefeuillehouder, D&H en commissie. Het streven is gericht op een simpele en doelmatige oplossing. Mevrouw Leewis zegt dat er hooguit nog een kleine aanvulling voor personeelskosten mogelijk zou kunnen blijken te zijn. Indien dit het geval is, wordt de VV tijdig geïnformeerd. De heer Van der Meer wil graag een overzicht krijgen van de andere gerealiseerde vispassages met kosten, zodat de VV kan inschatten in hoeverre het bedrag van € 550.000 reëel is. Mevrouw Leewis zegt toe dat zij informatie over de kosten zal verstrekken. De voorzitter concludeert dat er een eenvoudig overzicht zal worden gestuurd over vispassages, dat het besluit taalkundig zal worden nagelopen, dat de consequenties van de vertraging worden meegenomen in het voorstellen dat een mogelijk noodzakelijk geachte financiële aanvulling aan de VV zal worden voorgelegd. Het stuk kan als hamerstuk worden doorgezet naar de VV.	Nota van Wijziging
5.b	Aanvullend krediet blauwalgen Mevrouw Leewis zegt dat dit dossier bewust zeer voortvarend is opgepakt, mede omdat de partners (waaronder gemeenten) dit ook nadrukkelijk verwachten van Rijnland. Rijnland is bereid om de blauwalgenproblematiek actief op te pakken, maar nadrukkelijk op basis van cofinanciering waarmee het gemeenschappelijke commitment wordt onderstreept. Uiteraard heeft D&H ook gevolg willen geven aan de wens van AWP en de overige fracties. Conform de afspraken is gekeken naar mogelijke financiële ruimte in de begroting. De heer Van den Berg is zeer tevreden over de adequate, snelle en voor de buitenwereld zichtbare aanpak door het waterschap in aansluiting op de vragen van de AWP. De strijd tegen blauwalgen is nuttig voor ingelanden en milieu. Mevrouw Bleyie heeft een foutje uit de tekst uit de bijlage ‘Aanpak blauwalgen 2017’ onder punt 4 gevist: ‘gespreken’ moet worden gewijzigd in ‘gesprekken’. Mevrouw De Vries vindt het voorstel positief hoewel dit leidt tot een begrotingswijziging. Zij vindt het wat verstandiger om af te wachten of het budget toereikend is voor de komende twee jaar. Daarna kunnen de middelen desgewenst worden aangevuld. Droompark Spaarwoude/recreatieschap Spaarwoude: in de tekst ontbreekt een verwijzing naar de problemen met de riolering. Zijn deze opgelost? Mevrouw Veenhoven is zeer blij met de toelichting en steunt het voorstel van harte. Ook de heer Von Faber betuigt adhesie. De thematiek ‘blauwalg’ leeft enorm onder de bewoners, vandaar zijn blijdschap met de aanpak. Mevrouw Stoop is tevreden nu blijkt dat er met een gering bedrag aanzienlijk meer algenbestrijding mogelijk lijkt te zijn. Bij de risico’s worden wel financiële risico’s genoemd en een eventueel falen van het experiment, maar ecologische risico’s en eventuele risico’s voor mensen ontbreken. Zij wil die graag	

VERSLAG	ACTIE
toevoegen. Ook het onderwerp monitoring ontbreekt. Volgens welke principes werkt Filair? De heer Hermans vraagt hoe groot het risico is dat de methodiek niet werkt. Hij wil weten waardoor blauwalg eigenlijk ontstaat en waarom de hoogheemraad verwacht dat de gekozen aanpak wel effectief zal zijn. Waarom werkt een bepaalde aanpak wel of niet (zoals het aardappelzetmeelmatje)? Hij oppert om de bestrijding met andere waterschappen en de Unie op te pakken. De heer Blijleven wil aan het besluit toevoegen wat de consequenties zijn als cofinanciering ontbreekt, maar het geld wel wordt aangewend. Zijn fractie vindt de koppeling belangrijk, mede om zodoende andere partijen te stimuleren om mee te doen. In het WBP 5 is de blauwalgbestrijding gekoppeld aan de cofinanciering. In hoeverre is in relatie tot de voorgestelde projecten rekening gehouden met de randvoorwaardelijke cofinanciering? Moet cofinanciering niet in het besluit worden opgenomen? Graag uitleg bij De Wilk en de passage waarin staat dat de € 75.000,- ten laste komt van het budget voor blauwalgbestrijding zodra De Wilk weer opportuun wordt. Hoe verhoudt het bestuursvoorstel zich tot de motie van het CDA over de randvoorwaarden WBP 5 'Uitvoeringsscenario' van 23 september 2015? Mevrouw Leewis is verheugd over de loftuitingen die zij nadrukkelijk aan de ambtenaren zal doorgeven. Cofinanciering is geheel conform eerdere afspraken. Zij zal dit aspect nog aan het stuk toevoegen (als risico en als voorwaarde), mede ook ter stimulering. Ook de verwijzing naar ecologische risico's zal in de tekst worden verwerkt. Er wordt een aantal maatregelen voorgesteld. Grofweg is bekend dat bellenbeluchting uitstekend werkt maar zeer duur en niet bijzonder duurzaam is. De eerste resultaten van de pilot (vermenging met waterstofperoxide) zijn deels positief: de resultaten zijn bijzonder afhankelijk van plaatselijke omstandigheden. Idem dito voor wat betreft de ultrasone aanpak waarvan de eerste resultaten tegenvielen. Op verzoek van en in overleg met Ultrasoon is afgesproken om de pilot gedurende twee jaar uit te voeren en daarna te evalueren. Blauwalgproblematiek is van alle tijden en lastig te voorkomen. De kwaliteit van het water is wel van invloed. Maar als blauwalg eenmaal makkelijk kan ontstaan of aanwezig is, lijkt symptoombestrijding de enige optie. KRW 2/De Wilk: cofinanciering zal worden opgenomen in het besluit. In het voorstel is al opgenomen dat de financiële dekking voor 2017 en 2018 wordt gevonden in de niet-benutting van geld voor De Wilk. Daarna moet de situatie opnieuw worden bezien, wat niet betekent dat de VV alsnog de rekening wordt gepresenteerd (en waarmee nu al zou worden ingestemd). Mochten er t.z.t. aanvullende kredietvoorstellen nodig zijn, dan wordt de gebruikelijke procedure gevolgd. Het is geen vrijvallend geld, maar het betreft ruimte die nu op de begroting wordt gevonden. De heer Van Ooijen zegt dat De Wilk in de KRW 2 een van de geprioriteerde waterlichamen is. De eerdere suggesties en gesprekken worden nadrukkelijk meegenomen in de beoogde aanpak. Er wordt minder besteed dan geraamd in het MJP (er wordt minder uitgevoerd dan aanvankelijk gedacht). Er komt geld in de ramingen vrij en dit geld wordt nu hiervoor aangewend. Mevrouw Leewis zegt dat een lekkende riolering vervuilde zwemwater in Spaarnwoude tot gevolg had. Rijnland liet het recreatieschap weten niet bereid te zijn om allerlei maatregelen te nemen om het zwemwater op niveau te brengen zolang de vervuiling niet aantoonbaar was beëindigd en tevens telemetrie op de rioolkastjes was gerealiseerd. Het recreatieschap bleek (nog) niet bereid om de goed werkende detectiemethode met telemetrie toe te passen. Vervolgens bleek dat de kwaliteit van het water aanzienlijk was verbeterd en zijn de gesprekken met het recreatieschap over de telemetrie weer opgepakt. De pressie van Rijnland op het recreatieschap is door hun ingrepen dan ook niet meer noodzakelijk en de maatregelen zullen daarop worden aangepast. De heer Blijleven vraagt wat er gaat gebeuren met de € 75.000,- mocht De Wilk alsnog actueel worden. De heer Van Ooijen zegt dat Rijnland verwacht minder uitvoeringsmaatregelen te moeten nemen dan aanvankelijk gedacht en waarop de ramingen waren gebaseerd. Er is dus minder geld nodig dan gereserveerd. Mochten de omstandigheden wijzigen, dan wordt de VV hierover geïnformeerd. Maar ramingen wijzigen elke dag. Mevrouw Leewis benadrukt dat de CDA-motie bij alle financiële herijkingen bijzonder serieus wordt genomen. Maar dit project valt erbuiten omdat 'er onder de streep niks aan de hand is', maar er wel gezocht wordt naar budget bij een dergelijke maatregel. De heer Van der Meer vindt het opvallend dat in het voorliggende stuk staat dat het project van De Wilk complexer lijkt dan initieel bedacht en meer studie- en voorbereidingstijd vraagt dan gepland. Deze verwoording schetst een ander beeld dan nu gewekt in de beantwoording. Schuiven tussen budgetten is prima om een versnelling te realiseren, maar hoe wordt een eventuele tegenvaller bij De Wilk verwerkt in relatie tot terughalen bij de blauwalgbestrijding (die nu immers wordt versneld)?	

	VERSLAG	ACTIE
	Mevrouw Leewis antwoordt in gesprek te zijn over de oorzaak van de belasting van het watersysteem. Op basis daarvan zal gezocht moeten worden naar 'effectieve knoppen' om deze te beïnvloeden. Er is gebleken dat schoonmaakacties minder zinvol zijn zolang er door Staatsbosbeheer substantiële belasting wordt veroorzaakt. Rijnland koopt als het ware 'goedkope tijd' om nader te overleggen over opsporing van de oorzaak, de gewenste aanpak, wie er aan zet is en op welke wijze er kan worden samengewerkt. De bedachte uitvoeringsmaatregelen staan nu een beetje in de wacht. Mevrouw Leewis wil niet vooruitlopen op de uitkomsten van het overleg. Uiteraard is het de VV die uiteindelijk beslist over een Plan van Aanpak en de financiering. <u>De heer Oosterbaan</u> zegt dat Filair een nieuwe ontwikkeling betreft. De firma Nijssen Koeling BV houdt als restproduct zuurstofvrij water over dat voor het waterschap interessant kan zijn. Er is onderzocht of dit kan worden aangewend in de strijd tegen blauwalg. Het experiment op de voormalige AWZI Woubrugge lijkt veelbelovend te verlopen en er wordt nu overwogen om deze methode toe te passen (Droompark Buitenhuizen). Het proces is op een compacte wijze ter plekke te regelen via de buitenlucht. Het lijkt hem een goed idee een excursie te arrangeren zodra er in het voorjaar een test wordt gedaan. De voorzitter zegt dat is toegezegd dat de koppeling met de cofinanciering in het besluit wordt benadrukt en dat er een verwijzing wordt opgenomen naar ecologische risico's. Vervolgens concludeert hij dat het voorstel als hamerstuk kan worden doorgestuurd naar de VV.	Nota van Wijziging
5.c	Vaststelling Legger regionale waterkeringen 2016 inclusief Nota beantwoording zienswijzen Legger regionale waterkeringen 2016 De heer Van der Poel vraagt of RO Partners met betrekking tot de ontvangen vergunning van de gemeente voor het HTCP Hotel in aanmerking komt voor nadeelcompensatie omdat de legger pas daarna is gewijzigd. Mevrouw De Vries vraagt of de vergunning die de gemeente heeft verleend in goede samenspraak is verstrekt met Rijnland. Hoe kan het dat de verkeerd gehanteerde berekening wel is opgemerkt door een reclamant maar niet door Rijnland? De heer Von Faber verwijst naar de tekst op pagina 5 onderaan (waarin staat dat de cliënt wordt geadviseerd). Het komt als eenrichtingsverkeer over. Is het ook werkelijk als zodanig bedoeld? Mevrouw Veenhoven citeert de passage waarin staat dat de tweede zienswijze geen aanleiding geeft tot aanpassing. De motivatie ontbreekt evenwel. De heer Kastelein antwoordt dat er een foutje in de berekening is gemaakt (betreft 4,6 km) dat intern is opgemerkt. De tekst wordt hierop aangepast. Het is dus niet zo dat dit foutje pas in de zienswijze was opgemerkt. De zienswijze attendeerde Rijnland wel op het gegeven dat wat verleend was met de vergunning, nog niet in de legger was verwerkt. De heer Kolk antwoordt dat de bouwvergunning door de gemeente is afgegeven. Op het moment van toetsing wordt in die gevallen advies gevraagd aan het hoogheemraadschap. Rijnland gaf meteen aan dat de bebouwing in de nabijheid van een kering is gesitueerd, waardoor afstemming met het waterschap vereist was. De bouwvergunning is evenwel niet door de gemeente ter toetsing aan Rijnland voorgelegd. Rijnland heeft zelf actief contact gezocht met RO Partners en er nogmaals op gewezen dat overleg met het waterschap noodzakelijk was. Tevens is gemeld dat verschuiving van de zones beperkte invloed heeft op het perceel. De locatie waar bebouwing mogelijk is conform het bestemmingsplan ligt vrijwel buiten de zones. Maar Rijnland beschikt over onvoldoende informatie over de bouwvergunning om een goede beoordeling te kunnen geven. Er is geen sprake van nadeelcompensatie omdat Rijnland geen watervergunning heeft afgegeven. Mevrouw De Vries vraagt in hoeverre er is overlegd tussen Rijnland en de gemeente. Mogelijk had samenspraak over de aanvraag van de bouwvergunning onduidelijkheden achteraf kunnen voorkomen. De heer Kolk zegt dat Rijnland altijd probeert zo veel mogelijk tijdig af te stemmen met gemeenten, maar dat hij niet kan overzien wat er in 2011 speelde. Vandaar dat Rijnland de gemeente nogmaals heeft gewezen op het belang van tijdige afstemming. De heer Van der Poel concludeert dat de fout dus niet bij de aanvrager, maar bij de gemeente lijkt te liggen. Is het de taak van een gemeente om bij een aanvraag van een bouwvergunning contact op te nemen met Rijnland over een watervergunning? De heer Kolk antwoordt dat de gemeente advies moet vragen bij de waterbeheerder. Als dat niet wordt gevraagd dan wel niet wordt opgevolgd, zijn er geen sanctiemogelijkheden. Twee verschillende overheden moeten een besluit nemen. De regels zijn opgesteld om aan de voorkant af te stemmen. Nu is	

	VERSLAG	ACTIE
	dit niet gebeurd en rest er niets anders dan het opnemen van een regeling in de watervergunning. Mevrouw De Vries vraagt hoe een herhaling kan worden voorkomen. Het verbaast haar dat een waterrijke gemeente als Aalsmeer zich niet realiseert hoe belangrijk het is om Rijnland te betrekken bij een kering. De heer Kolk zegt dat Rijnland zeer veel waarde hecht aan tijdige afstemming met gemeenten. Tijdens watersprekuren worden initiatieven al in de initiatieffase besproken. De voorzitter concludeert dat de reactie op de zienswijze en de legger als hamerstuk kunnen worden geagendeerd voor de VV.	
5.d	Taskforce AWZI Velsen De heer Haan memoreert dat de AWZI Velsen gezien kan worden als een ambitieus project. Door middel van een viertal deelprojecten wordt gewerkt aan een goed functionerende, innovatieve en veilige afvalwaterzuiveringsinstallatie. De vergadering van 7 september verleende een aanvullend krediet voor diverse tegenvallers. Hierop is dooreen interne en externe audit (door PWC) gereflecteerd, waarvan de resultaten voorliggen. Daarop is een breed samengestelde Taskforce opgezet, die het project nauwlettend zal gaan volgen en daarover zal rapporteren. In de vergadering van de commissie BOD worden aanbevelingen over de projectbeheersing besproken. Het is de bedoeling dat de commissie V&GW zich vooral beperkt tot vragen over de AWZI Velsen. De heer Van der Meer vindt een kritische reflectie op het eigen functioneren zeer positief. Zodoende kan worden geleerd. Het stuk ligt ter kennisname voor, waarover eigenlijk geen besluit wordt gevraagd. Vraag: wat zijn de leerpunten m.b.t. het tijdig verstrekken van informatie aan bestuurders zodat die hun controlerende taak optimaler kunnen invullen? De heer Schols vraagt zich na lezing van het rapport van PWC af of een Taskforce voldoende is. Het blijkt dat er concernbreed 'van alles mis is'. Bovendien rapporteert PWC anders over de atex-problematiek dan indertijd voorgesteld aan de VV. PWC stelt dat de kosten uit de hand liepen omdat Royal Haskoning zonder gevolgen 'is weggelopen'. Het oprichten van een Taskforce maakt op hem de indruk van een slager die zijn eigen vlees keurt. De heer Van den Berg citeert pagina 2, onder 'aanpak': '<i>Een aantal maatregelen is in december 2016 al voortvarend ter hand genomen door het projectteam</i>'. De fractie heeft bedenkingen bij het woord 'voortvarend'. De heer Van den Berg wil kunnen beschikken over een feitelijk overzicht en heeft geen behoefte aan proza. Bovendien is de weging van de aanpak aan de VV. Mevrouw De Vries is geschrokken van het rapport. Het was bekend dat de aanpak experimenteel was, maar er is indertijd van harte mee ingestemd. Toch bleek dat deze aanpak vreselijk uit de hand liep. Er is al eens eerder extra budget aangevraagd en nu wordt er een vervolgvraag ingediend. Welke kosten worden er naar aanleiding van dit rapport verwacht? Zij wil dat er ook op een hoger niveau door Rijnland zelf conclusies worden getrokken voor en over het eigen functioneren van Rijnland. Overschat Rijnland zichzelf waar het experimentele projecten betreft? Wat betekent dit voor de toekomst? Zijn de ambtenaren wel voldoende zakelijk in hun contacten met zakelijke partners? Moeten zij daarop worden getraind? Conclusie 11 van PWC wekte verbazing (de constatering dat er bij overleg geen directielid aanwezig is, wat voor het CDA vanzelfsprekend is bij een dergelijk complex experimenteel project met forse kostenoverschrijdingen). Het alleen overnemen van de conclusies van PWC is niet voldoende. Vraag: wat zijn de leermomenten voor het bestuuren de VV? De heer Von Faber wil weten wat de commissie met deze ter kennisname-stukken moet: wat is de status van de bespreking? Zijn fractie vindt het overigens positief dat de hoogheemraad bovenop de materie zit. Er is lering getrokken uit Katwijk. Het is tevens lovenswaardig dat er een externe audit is uitgezet, maar 'we zijn er nog niet'. De heer Hermans dankt voor het toezenden van de diverse stukken. Met name de stukken die via VV dropbox zijn verspreid hebben hem geïntrigeerd. Blijkbaar heeft er in de organisatie een kanteling plaatsgevonden en is de ambtelijke rol gewijzigd. Een proces dat volgens PWC overigens nog niet volledig is uitgekristalliseerd. Een 'zandlopermodel' veroorzaakt een prop bij de portefeuillehouder en directie. Het is onvermijdelijk dat in een organisatie als Rijnland rechtstreeks door ambtenaren met experts en managers van grote projecten wordt overlegd. Moet de directeur al die gesprekken bijwonen? Hij stelt dat een organisatorische verbetering noodzakelijk lijkt te zijn en hij vraagt daarvoor aandacht. Op het moment dat de begroting met enkele miljoenen moest worden opgehoogd, nam hij aan dat deze veroorzaakt werd door innovatie. Hij voelt zich dan ook enigszins 'op het verkeerde been gezet'. De heer Haan zegt dat het formeel aan het college is om sturing te geven en aan de organisatie om uit te	

	VERSLAG	ACTIE
	voeren. Toch wil het college de VV maximaal informeren en dus heeft het gekozen voor een interne en een externe audit om juist de indruk te voorkomen dat er niet objectief zou worden geoordeeld. De emoties (van schrik) na lezing van de externe audit zijn begrijpelijk, maar de enorme complexiteit die blijkt uit de voorgeschiedenis waarop verder moest worden gebouwd, speelt uiteraard een belangrijke rol (zoals het zwakke bestek). In het verleden is al wel een aantal verbeteringen doorgevoerd (instelling IPM-team). Ook zijn er al stappen gezet in de verzakelijking, al blijkt dat er wat dit betreft in de uitvoering nog ondermaats wordt gescoord. De hoogheemraad kan zich vinden in een aantal aanbevelingen van de commissie waar het de zakelijkheid betreft, 'het er bovenop zitten', de planning e.d. Het team is met deskundigen aangevuld zodat deze zorgpunten steviger kunnen worden opgepakt. De heer Haan is enorm geschrokken, maar vindt de situatie geenszins hopeloos: binnen het krediet en de door de VV gestelde voorwaarden, wordt ingezet op een goede afloop. Het is helaas onvermijdelijk dat er nog tegenvallers te melden zijn, zoals in september ook al aangegeven. De VV krijgt via de BURAP een formele positie. Gevolgen governance (rol VV): via de Taskforce is die rol opgepakt, Tijdens de behandeling in de commissie BOD wordt dit onderwerp breder besproken. Vanaf 2015 is de aanwezigheid van de directie bij het portefeuillehoudersoverleg al geregeld. Er wordt op dit moment verwacht dat het aanvullende krediet afdoende zal zijn. In antwoord op de VVD zegt de heer Haan dat zijns inziens in de essentie de inhoudelijke zaken die in de interne en externe audit worden benoemd, niet zijn gewijzigd ten opzichte van de toenmalige kredietaanvraag. Er is geen sprake van andersoortige of nieuwe informatie. De heer Hermans stelt dat er indertijd is gemeld dat Rijnland was begonnen met een innovatief project ('werkendeweg') en tevens dat de scope van het project meermalen is aangepast. PWC trekt alles veel breder en geeft aan dat 'de grip' op het project zelf niet toereikend was. De heer Schols vindt het positief dat een extern bureau is ingeschakeld. Niet veel overheidsinstanties durven in de spiegel te kijken. Is het niet verstandig om de Taskforce niet ook in te zetten voor andere projecten? Uit het rapport van PWC maakt hij op dat dit wenselijk is (optimaliseren mate van zakelijkheid, bijvoorbeeld). Ook om een herhaling te voorkomen van het zonder repercussies zomaar opstappen van een bureau als Royal Haskoning. De heer Van der Meer wil weten welke momenten er kunnen worden onderkend waarop het nuttig en nodig is om de VV eerder te voorzien van bepaalde informatie, zodat de VV de controlerende taak tijdiger kan uitvoeren. Dit is een separaat aandachtspunt. Mevrouw De Vries wil ook lessen trekken voor de VV. Mogelijk heeft de VV onvoldoende kaders gesteld. Het CDA wil niet alleen kijken naar controle, maar ook naar kaderstelling. De heer Haan zegt dat de situatie is ontstaan door een veelheid van factoren, waaronder het innovatieve karakter en de onzekerheid dientengevolge, maar ook door innovatieve technieken die niet voldoende waren beschreven e.d. Het thema zakelijkheid wordt in de commissie BOD besproken. Vroegtijdiger informeren VV: de Taskforce zal deze les van Velsen oppakken en de VV, waar aan de orde, zo vroeg mogelijk informeren. In de BOD-vergadering wordt dit verder besproken. De voorzitter concludeert dat de rapportage en de follow-up op het PWC-rapport door de commissie voor kennisgeving wordt aangenomen.	
5.e	Opheffing AWZI Rijnsaterwoude De heer Blijleven vindt de tekst voor een gemiddelde buitenstaander onbegrijpelijk gezien het grote aantal gebruikte afkortingen. Hij vraagt deze minstens een keer voluit te schrijven. Is en, zo ja, hoe hoog wordt een overschot voorzien binnen het reeds verstrekte krediet voor deze AWZI, rekening houdende met nog uit te voeren werk. Voorts vraagt hij of de cijferreeks kan worden toegelicht (consequenties). Mevrouw De Vries zegt dat ook zij enigszins zoekende door de tekst liep tot de verduidelijkende passage over de SSK-raming. Waarom wordt er op dit moment een aanvullend krediet gevraagd? De heer Hermans wil weten of de grond teruggaat naar de gemeenten. De heer Haan licht de afkortingen toe en zegt toe deze ook uitgeschreven in de tekst te zullen opnemen. In deze regio wordt een aantal zuiveringen gesloten en wordt de zuivering geconcentreerd op een grotere installatie. De budgetten hebben betrekking op de sloop van de installatie en het aanleggen van de pomp. De budgetten waren voorheen iets anders geclusterd. In Rijnsaterwoude moet eerst een pomp en pijp worden aangelegd zodat het te zuiveren water naar Alphen kan. Vervolgens wordt de zuivering gesloopt en wordt de grond verkocht. Er is nog enige financiële ruimte binnen het verstrekte krediet, maar voor de uitvoering zijn nog extra middelen noodzakelijk. De heer De Booij geeft aan dat zich nog geen koper heeft gemeld en dat ook nog niet bekend is hoeveel	

	VERSLAG	ACTIE
	grond door Rijnland wordt afgestoten. Het betreft eigenlijk geen aanvullend krediet; dit bedrag is nodig om het werk te kunnen uitvoeren. Van het voorbereidingskrediet zijn nog enkele tonnen beschikbaar. In reactie op kanttekeningen van de heer Schols benadrukt de heer Haan dat het een nieuw krediet betreft waarmee de uitvoering wordt gefinancierd (dus geen aanvullend krediet). De heer Schols vraagt of het terrein niet kan worden aangehouden voor plaatsing van zonnepanelen. De heer Haan antwoordt dat Rijnland op zoek is naar geschikte terreinen voor het aanbrengen van zonnepanelen en dat tevens wordt overwogen om grond die niet wordt verkocht daarvoor tijdelijk aan te wenden. Dit gebied is overigens niet een uitgelezen locatie daarvoor. De heer Schols zegt dat er ter plekke zijns inziens juist veel zon kan worden opgevangen. De voorzitter concludeert dat het stuk als hamerstuk in de VV kan worden besproken.	
5.f	Besluitvorming Toekomst Organisatie Zuiveringsbeheer (TOZ) De heer Haan leidt de behandeling procedureel in, gevolgd door een beknopte presentatie door de heer Tammes. De heer Haan leest vervolgens een gedicht voor dat wat hem betreft de droom van Rijnland m.b.t. de TOZ verbeeldt. Er wordt gestreefd naar het sluiten van ketens en kringlopen, naar cyclisch denken. De toekomstige omstandigheden vallen niet te voorspellen maar Rijnland wil wel op alles zijn voorbereid. Moet er worden gefocust op de organisatie of op de koers? Hij vraagt vervolgens een drietal leden van de Klankbordgroep te reflecteren op het proces. Mevrouw De Vries vindt het goed om een punt te markeren, ook al realiseert zij zich dat er geen sprake is noch zal zijn van een statische situatie. Het was een proces van voortschrijdend inzicht dat gaandeweg inhoudelijk wijzigde van een nadruk op financiën naar een toekomstbestendige inrichting. Op het moment dat diverse organisatievormen aan bod kwamen, bedacht zij dat Rijnland 'het eigenlijk best goed doet als organisatie': er wordt al gewerkt met de meest flexibele vorm waarin de nodige wensen en opdrachten kunnen en zijn geïncorporeerd. Zij is zeer positief over het doorlopen proces. De heer Van den Berg vond de Klankbordgroep, bestaande uit bestuurders en ambtenaren, bijzonder constructief. Zo was het mogelijk om als partij (met steunfractie) op een andere en indringendere wijze inhoudelijk van gedachten te wisselen. De input van externen was ook zinvol. Voorts was het positief dat er meteen al kritisch geluisterd werd naar de inbreng van de fracties. Vooraf was de AWP er al van overtuigd dat zuiveren een publieke taak is, maar het proces heeft deze overtuiging alleen maar verder versterkt. Zijn fractie heeft deelname aan de Klankbordgroep als zeer positief ervaren en de heer Van der Berg spoort anderen aan om zich ook aan te sluiten. De heer Van der Meer zegt dat zijn fractie indertijd (mede) aan de wieg stond van de herijking van de TOZ. De fractie vond dat dit proces bedrijfsmatig beter zou moeten kunnen verlopen. Gaandeweg het proces kreeg de Klankbordgroep steeds meer inzicht in bijvoorbeeld de publieke elementen, private mogelijkheden en de complexiteit van het proces. Het is knap dat vrijwel binnen de gestelde tijd kan worden overgegaan tot een bepaalde wijze van besluitvorming over de TOZ. Dankzij de inzet van iedereen en onder de bezielende leiding van de heer Haan. Vraag blijft: hebben we alles in beeld en worden alle geleerde lessen optimaal ingezet? De heer Haan heeft de andere wijze van discussiëren in diverse opstellingen als uitermate waardevol beleefd. Hij heeft respect voor het gegeven dat de individuele leden en fracties bereid waren om inzichten te omarmen en dus om op basis van betere informatie van mening te veranderen en betere besluiten te nemen. De lessen zullen in TOZ worden verankerd. Hij stelt voor om in een volgende VV-bijeenkomst het proces nog even door te lopen, zodat de lessen na discussie breed kunnen worden gedragen door de bestuurders. Hij sluit aan bij de kanttekeningen van de AWP: het zuiveren is een publieke taak en verantwoordelijkheid die ook in een publieke samenwerking nadrukkelijker vorm zal worden gegeven. Sommige gemeenten en drinkwaterbedrijven willen 'de pas erin zetten' en er wordt bekeken hoe met een coalitie van welwillenden hierop steviger kan worden ingezet, ook ten behoeve van kostenefficiëntie, aandacht voor kwetsbaarheid, kwaliteit, terugwinning van grondstoffen en energie. De organisatie dient zich flexibel en adaptief op te stellen, ook ten opzichte van kleinschalige externe initiatieven en oplossingen van grote bedrijven voor innovatieve, duurzame en kosten efficiënte oplossingen. Hieraan wordt door de afdeling zuivering al nadrukkelijk gewerkt. <i>Voorgenomen besluit en toelichting</i> De heer Van der Meer vindt dat het besluit – na het voorgaande – toch wat 'plat lijkt te worden geslagen'. Zuivering is inderdaad een publieke taak en verantwoordelijkheid, maar er liggen veel kansen en	

VERSLAG	ACTIE
mogelijkheden. Ook bedrijven kunnen innovatieve concepten aandragen en daarnaast zijn kleinschalige zuiveringsmethodieken denkbaar. Op basis van de RO-opties die de Omgevingswet biedt, kunnen ook de nodige stappen worden gezet. Hij vindt dat het besluit nadrukkelijk de ruimte moet bieden om private samenwerkingen aan te gaan als die nuttig en wenselijk lijken. Private partijen kunnen immers op een wat langere termijn afgebakende onderdelen uit het zuiveringsproces oppakken onder verantwoordelijkheid van een publieke organisatie. Dergelijke kansen wil de fractie in de toekomst graag benutten en hij pleit dan ook voor een open vizier. De fractie verzoekt de portefeuillehouder het besluit op deze aspecten na te lezen. De heer Van den Berg verwijst naar punt 2 onder het besluit. Daarin staat <i>‘terugwinning van grondstoffen en energie’</i>, maar de opsomming a t/m d bevat geen prioritering, terwijl is geconstateerd dat er een spanningsveld is tussen duurzaam en efficiency. De AWP pleit voor een prioritering in het besluit: de hoofdtak is zuiveren. Dat staat wel in het besluit, maar een verdere explicitering is wenselijk. Pagina 3, laatste aandachtstekens in het midden: <i>‘vergroot Rijnland haar wendbaarheid en adaptiefvermogen’</i>. In het algemeen pleit de AWP voor een bondigere formulering, maar wat wordt met deze zinsnede bedoeld? Voor de fractie is het van groot belang dat de deskundigheid in eigen huis wordt gehouden, dan wel extra wordt ingehuurd. Dit aspect is onvoldoende benoemd. Mevrouw De Vries vraagt naar het vervolg. Om de VV nadrukkelijk betrokken en geïnformeerd te houden, stelt zij een symposium voor. Het onderwerp leent zich daar in hoge mate voor. Overheden, bedrijven en burgers kunnen hiervoor worden uitgenodigd. Zo kan worden ontwaard waaruit de coalitie van welwillenden zou kunnen bestaan en ontstaat er een beter beeld op de prioritering. Een dergelijk leerzame en ‘feestelijke samenspraak’ geeft een ‘goede vibe’. Punt 1 en 2.d lijken erg op elkaar. Mevrouw De Vries adviseert samenvoeging en een heldere formulering. Pagina 4, laatste alinea: <i>‘Daartoe gaat Rijnland – met respect voor en behoud van de bestaande samenwerking in de clusters, maar wel ook over clustergrenzen heen – op zoek naar mogelijkheden voor de beoogde, nog verdergaande samenwerking in eerste instantie met gemeenten en drinkwaterbedrijven die daarin ook interesse hebben (‘coalition of the willing’)’</i>. Tijdens het proces bleek dat als belangrijk uitgangspunt gold dat Rijnland bestuurlijk verantwoordelijk dient te blijven. <i>‘2.5 initiatieven tot decentrale kleinschalige zuivering positieftegemoet treden’</i>: indien deze werkwijze wordt gekozen, vergt dat ook financiële aanpassingen op beleid. Daarover dient gezamenlijk te worden nagedacht (mogelijke insteek: de vervuiler betaalt?). De heer Hermans is vol lof over het proces. De heer Haan was niet alleen betrokken als bestuurder, maar ook als consultant. Hij is aangenaam verrast met het voorliggende stuk. Hoe nu verder? Hoe maken we onze keuzes expliciet? De VVD vraagt om een kaderstellende notitie met diverse stappen (wat hebben we nu, waar gaan we naartoe en onder welke randvoorwaarden?). Uit een van de aangereikte scenario’s bleek dat indien Rijnland de zuivering zelf zou blijven uitvoeren, er een efficiencywinst van 10-15% haalbaar zou zijn. Hoe gaat Rijnland het dividend van al deze exercities incasseren? De VVD is sterk voorstander van een ontwikkeling van a naar een gedeelde toekomst c of d. Samenvatting PWC: opdrachtgeverschap. Er wordt geadviseerd om, indien wordt overgestapt op meer private inzet, een goed opdrachtgeverschap te organiseren om te voorkomen dat er meer dan tot op heden moet worden betaald. Rijnland moet zijn ‘licence to operate’ elke dag verdienen. Hoe worden prestaties gemeten (via kengetallen, benchmarks)? In de kaderstellende notitie dienen dus de volgende items te worden meegenomen: waar staan we nu; waar gaan we naar toe; hoe incasseert Rijnland het dividend van het efficiënter werken en hoe wordt e.e.a. gebenchmarkt? De heer Von Faber heeft grote waardering voor de bondige samenvatting van een complexe materie en de vele bijeenkomsten. Het is goed dat nogmaals wordt aangegeven waarom deze exercitie is uitgevoerd: met het oog op volksgezondheid en milieu. Er wordt herbevestigd dat dit een publieke taak is van Rijnland; tot dusverre met name op basis van bewezen technologie, met daarnaast ruimte voor innovatieve technologieën die veelal door de markt zijn geïnitieerd. De fractie vindt het begrip ‘markt’ wat eng geformuleerd, te weten als de zakelijke markt. De fractie wil graag private en onderwijs- en wetenschappelijke initiatieven toevoegen. Voorbeeld: Filair. De fractie is tevreden met de jaarlijkse voortgangsevaluatie met daaraan gekoppelde risicoanalyse, met de voorgestelde samenwerking met publieke partners, terugwinning van grondstoffen en kleinschalige zuivering. Elke vergadering wordt door de commissie het belang van van buiten-naar-binnen werken onderstreept, vandaar dat kleinschalige projecten – die vaak duurzamer zijn dan grootschalige – essentieel zijn. Deze borgen bovendien de betrokkenheid van partijen, bieden meer mogelijkheden voor innovatie en stimuleren de circulaire economie. De fractie vindt tevens dat nieuwe ontwikkelingen ook geïnitieerd kunnen worden vanuit de	

VERSLAG	ACTIE
wetenschap, het onderwijs en door private partijen. In het filmpje werd gemeld dat Rijnland ook gaat produceren. De heer Von Faber oppert om vooruitlopend op de nieuwe TOZ-discussie 2.0. een beeldvormende vergadering te (laten) beleggen als Rijnland inderdaad producent wordt (en dus gaat verdienen), terwijl het waterschap een publieke taak vervult: waarvoor worden die middelen dan aangewend, wat is de taak in dat geval van Rijnland? Moet dit onderwerp in deze bestuursperiode worden besproken of in de volgende? Mevrouw Veenhoven is bijzonder onder de indruk van het doorlopen proces en de inhoud van de stukken. Zij stelt voor om het filmpje openbaar te vertonen. Rijnland kan daarmee echt 'de boer op'. De heer Haan bedankt diegenen die hebben bijgedragen expliciet bij naam voor hun zeer actieve en waardevolle bijdragen: Gert, Mike, Philip, Lidewij, Paul, Judith Boomsma, Enrico van Dijk, Marlies de Vries, Joas van den Berg, Rutger van der Meer en consultant Gerhard Schwartz. Hij zegt toe de kansen van buiten-naar binnen (van private ondernemingen, de kleinschalige initiatieven en de burgerinitiatieven) expliciet(er) in het besluit te zullen opnemen. Nu de kerntaak 'zuiveren' mogelijk toch nog wat onderbelicht is gebleven, zal deze (nogmaals) klip-en-klaar worden vermeld. De constatering dat Rijnland niet alleen moet beschikken over een flexibele en adaptieve organisatie staat buiten kijf, evenals de noodzaak om t.b.v. professioneel opdrachtgeverschap in eigen huis te kunnen beschikken over deskundigheid en kennis. Deze kernpunten zullen ook aan het besluit worden toegevoegd. Overige welkome suggesties voor de uitwerking ziet hij als een aansporing naar een vervolg (symposium, hoe gaat Rijnland de 10-15% incasseren, het principe 'de vervuiler betaalt', de slibstrategie, gaat Rijnland netto produceren, e.d.). Dit vervolg zegt hij dan ook toe. Als eerste zal in 2017 de zuiveringsstrategie van Rijnland worden aangepast. De heer Haan roept de commissie op om actief mee te blijven denken en sturen. De concrete vragen gesteld door de heer Hermans zullen eveneens terugkomen (verwerkt in diverse projecten). De aanmoedigingen die zijn uitgesproken om bepaalde accenten nadrukkelijker aan te zetten, worden meegenomen (m.b.t. de zuiveringsstrategie, de resultaten uit de clusters en de initiatieven die nog worden ondernomen). Rijnland blijft uiteraard bij alle initiatieven bestuurlijk verantwoordelijk. De heer Hermans citeert punt 3: <i>'De bij voorgaand beslispunt (twee) genoemde vier richtinggevende strategische keuzes mee te nemen in de actualisatie van de Rijnlandse Zuiveringsstrategie (in 2017) inclusief de uitwerking van de genoemde acties voor de implementatie'</i>. Aan welke termijn wordt gedacht? Hij wil voorkomen dat het 2018 wordt. De heer Haan zegt de gevraagde concretisering toe. De voorzitter concludeert dat de portefeuillehouder heeft toegezegd het voorgenomen besluit op een aantal onderdelen te zullen aanpassen/uitbreiden (bepaalde accenten en vervolgstappen). Het gewijzigde besluit zal ter goedkeuring aan de VV worden voorgelegd. Het blijft mogelijk daarop tekstamendementen in te dienen. De commissie gaat voorts akkoord met het onderliggende stuk dat in deze vorm naar de VV kan worden doorgestuurd als hamerstuk.	Nota van Wijziging
6. PRESENTATIE LANGERAARSE Plassen Mevrouw Leewis zegt dat het college zich buigt over mogelijkheden om de VV en de commissies optimaal te betrekken bij complexe onderwerpen. Als lichtend voorbeeld verwijst zij naar het zo succesvol verlopen TOZ-proces. Duidelijk is dat de commissie het bijzonder waardeerde dat er tijd en aandacht was om 'de diepte in te gaan'. Op basis van de vele al opgehaalde vragen is de presentatie opgesteld waarin achtergronden bij de Langeraarse Plassen worden geschetst. Tevens zullen nut en noodzaak van KRW-maatregelen met de commissie worden gedeeld. De heer van Ooijen verzorgt vervolgens een presentatie over de Langeraarse Plassen, waarover in november uitputtend is gesproken (kredietaanvraag voor slibonderzoek en aanleg natuurvriendelijke oevers). Uiteindelijk is het laatste punt na discussie uit het besluit gehaald. Vandaar dat gekozen is om helderheid te scheppen door middel van een presentatie. <i>Vragen/kanttekeningen vanuit de commissie</i> De heer Van den Berg vraagt wat de belangrijkste reden is voor de PH-waarde van het water van 9,2 (uitzonderlijk basisch). Mevrouw De Vries heeft – in tegenstelling tot de indruk die is ontstaan – wel het gevoel dat bewoners enthousiast zijn over natuurvriendelijke oevers. Behalve dit punt is het evident dat de bewoners overwegend van mening zijn dat baggeren succesvol zou kunnen worden ingezet tegen de blauwalg. Mevrouw De Vries meent dat hierover genuanceerd gedacht kan worden. Zelf durft zij geen uitspraken te doen in dit kader. In de vorige bestuursperiode werd baggeren als middel ingezet t.b.v. de waterkwaliteit	

VERSLAG	ACTIE
(fysiologische invloed, niet t.b.v. flora/fauna). Er wordt weliswaar nader onderzoek gedaan, maar zij vindt het verbijsterend dat baggeren tot vrij recentelijk als zodanig werd beschouwd. Waarom is de realiteit van toen nu gewijzigd? Hollands Noorderkwartier beschouwt baggeren nog steeds als een oplossing voor de waterkwaliteit. Zij pleit dan ook voor vergelijkend onderzoek, ook naar de doorstroming van het gebied. De EU zal naar verwachting niet alleen eisen stellen voor de gesloten wateren. Doorstroming kan mogelijk een positieve invloed hebben op de kwaliteit. Voorheen stonden de wateren allemaal met elkaar in verbinding. Graag uitleg. Op welk moment en waarom is besloten te stoppen met baggeren? Mevrouw Stoop memoreert dat de recente bespreking ‘strandde’ omdat deze zich wat eenzijdig beperkte tot de fysisch-chemische waterkwaliteit en de natuurvriendelijke oevers enigszins werden veronachtzaamd. Maar haar behoefte aan informatie over fysisch-chemische processen is nog niet gestild: zonder een goede watersysteemanalyse (wat is er ter plekke aan de hand, wat zijn adequate maatregelen en hoe verhouden die zich ook financieel tot natuurvriendelijke oevers?) kunnen er geen maatregelen worden genomen (waarvan een aantal no-regretmaatregelen die geen enkele fractie zal willen blokkeren). De heer Von Faber vindt het zorgelijk dat bewoners aangaven om desnoods zelf maatregelen te gaan treffen. Hij vindt het een gemiste kans als bewoners komende zomer zelf natuurvriendelijke oevers gaan aanleggen terwijl Rijnland verder discussieert en de bewoners zich distantiëren van het waterschap. De heer Van der Meer vindt dat de beeldvorming over het besprokene bij de bewoners niet geheel op waarheid lijkt te berusten. Hij hecht grote waarde aan een correcte terugmelding door Rijnland van het besprokene. Hij sluit zich aan bij mevrouw Stoop: wat is de oplossing voor welk probleem? De presentatie benoemt een aantal problemen, maar welke maatregelen zijn het meest effectief en nuttig om die aan te pakken? De discussie moet zich niet beperken tot natuurvriendelijke oevers, ook al zijn deze mogelijk de beste oplossing. Maar dat kan pas worden bepaald na een vergelijking met andere (mogelijke) maatregelen, die duidelijker in beeld moeten worden gebracht. Wat zijn de effecten van de alternatieven? De fractie stelt dat het op basis van eigen signalen niet correct is ‘dat echt iedereen nu aan de slag wil, desnoods zelf’: niet iedereen is positief. Wat wordt er verstaan onder ‘iedereen’? Betreft het een groep vertegenwoordigers, hoe representatief is die groep of gaat het om 100%? Mevrouw Leewis stelt dat het gebiedsproces conform te doen gebruikelijk is gevoerd en dat partijen optimaal zijn betrokken bij het vraagstuk. Rijnland kent de namen van de betrokken bewoners weliswaar, maar dat is geen garantie dat echt iedereen is vertegenwoordigd. Door tijdsdruk is de presentatie mogelijk wat te stellig geformuleerd wat dit betreft. Het proces moet dan ook optimaal open worden gecontinueerd, zodat nieuwe inzichten altijd kunnen worden ingebracht. Het inzicht in het fysisch-chemische proces is gevorderd, maar nader onderzoek zal nog meer aanvullende gegevens opleveren. Zij overweegt na te gaan hoe de resultaten van de vorige systeemanalyse en nieuwe inzichten kunnen worden gedeeld met de VV. Ook is een excursie misschien een goed idee. Het is duidelijk dat de wijze waarop de commissieleden zich informatie eigen willen maken, ook verschilt qua intensiteit. Mevrouw Leewis staat open voor alle varianten. Slib is volgens de bewoners inderdaad het probleem en de kleine groep bewoners die kwam inspreken bij Rijnland riep dan ook op om te gaan baggeren. Slib is het probleem en partijen die Rijnland spreekt zeggen dat er ‘dus gebaggerd moet worden’. Rijnland heeft overigens nog nooit zelf gebaggerd. Alle partijen vinden dat er iets aan het slib moet gebeuren en er wordt gezocht naar logische oplossingen via het gezamenlijke onderzoek. Baggeren wordt nog steeds door menigeen als oplossing gezien om plassen en meren schoon te maken, maar als de aanvoer van slib elders gewoon doorgaat, heeft baggeren geen zin. In Hollands Noorderkwartier wordt het slib voornamelijk veroorzaakt door veenafbraak (met name onder het grasgebied). Om te kunnen beoordelen of baggeren wel de meest aangewezen oplossing is, moet men het watersysteem ter plekke echt goed kennen. Als er eenmaal wordt gebaggerd, heeft dat vaak alleen maar zin als er intensief wordt gebaggerd met forse investeringen van dien (‘een beetje baggeren zet weinig zoden aan de dijk’). Afhankelijk van de resultaten van het onderzoek moet dit aspect nadrukkelijk worden meegewogen, zodat er bestuurlijk verstandige keuzes worden gemaakt. Terugkoppeling analyse naar bewoners: er was reeds aangekondigd dat indien zou worden besloten het proces stil te leggen, dit zou leiden tot een aanzienlijk vertraagde aanleg van natuurvriendelijke oevers. De VV zal wel bekijken wat er nu mogelijk is. Dat de aanleg van natuurvriendelijke oevers stilligt, is een feit. Dat geldt ook voor de teleurstelling bij bewoners. Of dit ertoe leidt dat men gaat besluiten om zelf tot maatregelen over te gaan, weet mevrouw Leewis niet. Noch of dit tot problemen leidt. Overigens zouden deze ook nog prima kunnen passen binnen de randvoorwaarden van Rijnland. Het is evident dat Rijnland wel het nodige heeft uit te leggen in het gebied. De heer Van der Meer heeft zich niet gerealiseerd ten tijde van de besluitvorming dat dit zou leiden tot	

VERSLAG	ACTIE
uitstel van een jaar. Kennelijk is dit wel genoemd, maar is het hem ontgaan. Overigens zullen bewoners ook als zij zelf maatregelen treffen, te maken krijgen met dezelfde vertraging. Hij vraagt zich af of het wel is toegestaan dat bewoners zelf maatregelen nemen. Mevrouw Leewis wijst erop dat de tijdvertraging samenhangt met het tempo waarbinnen effecten kunnen worden gezien. Natuurvriendelijke oevers die in het voorjaar zijn aangelegd, laten het snelste rendement zien. Aanleggen begin 2017 is niet meer mogelijk. Om te kunnen aantonen dat natuurvriendelijke oevers effectief zijn, moeten deze in een voorjaar zijn aangelegd. Mevrouw Van Keulen zegt dat veenplassen veel sulfaten bevatten die een chemische reactie aangaan met de bestaande veenbodems. Door reacties van sulfaat, stijgt het basische gehalte vrijwel altijd. Zij is zelf ook geschrokken van de enorme toename. Rijnland beschikt al over informatie over fysisch-chemische processen (stoffenbalansen, watersysteemanalyses). Nederland kent veel veenplassen die reageren op de bodem (o.a. het inlaatwater), maar de oplossing is niet overal hetzelfde. Zo is het van belang of de blijvende veroorzaker al dan niet nog bestaat. Doorstroming is in de huidige constellatie gevaarlijk: regenwater is beter dan het inlaten van rivierwater. De effecten van doorstroming versus isolering worden nadrukkelijk wel bij het onderzoek betrokken. Rijnland heeft niet zozeer gebaggender: er is veen gewonnen uit de plassen door omliggende kwekers (tot 15-20 jaar geleden). Dit wordt soms aangemerkt als 'baggeren'. Alternatieven voor natuurvriendelijke oevers: om te kunnen scoren voor flora en fauna zijn eigenlijk altijd inrichtingsmaatregelen noodzakelijk (veelal natuurvriendelijke oevers). Theoretisch gezien zijn er wel alternatieve inrichtingsmaatregelen. Werken aan de fysisch-chemische kwaliteit is geen alternatief voor inrichtingsverbeteringen in een mate waarin planten en dieren gedijen. De heer Schols heeft eind 2016 in een notitie verwezen naar indertijd genomen maatregelen door Rijnland met toepassing van hetzelfde principe. Wat is het verschil met wat we nu willen en indertijd (toen men de aalscholverskolonie wilde isoleren, de klapsluis permanent zou worden gesloten e.d.)? Ook werd er een bepaalde filtering aangebracht tussen de Geerplas in het noorden en het zuidelijke deel. Het water stroomt van het noorden naar het zuiden. In het verleden werd er al gebaggender, maar dit vloeide door regenwater weer terug omdat dit niet was geïsoleerd waardoor de situatie verslechterde. Mevrouw Van Keulen zegt dat de Geerplas in de jaren negentig inderdaad fors is aangepakt. Enkele genomen maatregelen pakten goed uit en die zullen dan ook worden herhaald. De Geerplas is nu permanent afgescheiden van de Langeraarse Plas, mede omdat de aalscholvers een blijvende bron zijn voor fosfaat. Er is tevens gebaggender en brasem is weggevangen: deze laatste twee acties bleken meer of minder effectief. Het leergeld uit die fase wordt meegenomen. Daarom is Rijnland ook zo op zijn hoede en geenszins van plan om niet-effectieve maatregelen te herhalen. De voorzitter benadrukt dat is toegezegd dat de VV nadrukkelijk wordt betrokken blijft bij de vervolgstappen. De heer Schols benadrukt dat door handhaving van de aalscholverkolonie de vervuiling zal aanhouden. Mevrouw Leewis vraagt de commissie naar suggesties of vragen die eventueel kunnen worden meegenomen in de aanvraag voor het uitvoeringskrediet voor de natuurvriendelijke oevers. De heer Von Faber hoopt dat er tempo kan worden gemaakt: hij vindt het een zwaktebod als bewoners zichzelf genoodzaakt voelen om zelf initiatieven te gaan nemen die mogelijk niet aan de eisen voldoen en daarover dan ook nog eens een reprimande krijgen van Rijnland. De heer Schols is voorstander van voortgang, mits Rijnland zodoende niet blind in het diepe stapt. De heer Van der Meer is het eens met mevrouw Leewis dat geprobeerd moet worden om het proces weer op een goede manier op te pakken. Hij waardeert de oproep om aandachtspunten aan te geven voor het hernieuwde voorstel. Hij vindt het belangrijk dat wordt aangegeven hoe de uitkomsten uit het aanvullende onderzoek kunnen worden opgenomen in een voortgangsnotitie over het totaal aan maatregelen. Het is duidelijk geworden dat er een verschil is tussen ecologische en fysisch-chemische maatregelen. Hij wil dat aan de informatie wordt toegevoegd waarom er niet gekozen wordt voor andere inrichtingsmaatregelen, zodat echt alle aspecten kunnen worden afgewogen door de VV. Maar snelheid mag niet ten koste gaan van kwaliteit. Als bewoners zelf aan de slag willen, dient Rijnland hen te wijzen op de eisen. Het lijkt echter niet toegestaan dat bewoners zelf aan de gang gaan met oevers van Rijnland. Mevrouw Leewis zegt dat voor de eerstkomende VV een nieuwe uitvoeringskredietaanvraag zal worden geagendeerd voor natuurvriendelijke oevers. Daarin zal de gevraagde aanvullende informatie worden opgenomen, alsmede eventuele alternatieve inrichtingsmaatregelen, zodat de VV een eigen afweging kan maken. Mevrouw De Vries zou het handig vinden dat, als de onderzoeken zijn ingericht, die ook kunnen worden	

	VERSLAG	ACTIE
	doorvertaald. Mevrouw Van Keulen antwoordt dat Nederland rijk is aan een scala zeer diverse veenplassen: per locatie verschilt het veen, het toestromende water. Door 'geo engineering' wordt in plassen en meren geregeld nalevering vanuit de bodem voorkomen. Vrijwel elke plas in Nederland wordt uniek behandeld. Veel andere Rijnlandse plassen liggen in de boezem. De Langerse Plassen zijn daarvan afgescheiden. Mevrouw De Vries neemt aan dat het onderzoek naar baggeren en de doorstroming wel kan worden doorvertaald. Mevrouw Van Keulen zegt dat er wel in zijn algemeenheid iets over deze aspecten kan worden gezegd, maar helaas met name locatie-specifiek. Mevrouw Bleyie vraagt zich af in hoeverre alternatieven eigenlijk natuurvriendelijk kunnen zijn. De voorzitter zegt toe dat deze opmerking zal worden meegenomen bij de afweging van de alternatieven.	
7.	RONDVRAAG Mevrouw De Vries is benaderd door een bewoner van Leimuiden wegens de inloop van water in de kelder. Er wordt verondersteld dat er een verband is met de recente dijkversterking. Zij wil weten of deze dijkversterking, die niet geheel vlekkeloos verliep, is geëvalueerd. Als die evaluatie er is, zou zij de uitkomsten graag ontvangen. Wat wordt door Rijnland ondernomen richting bewoner? Voorts riep de dijkgraaf tijdens de nieuwjaarsbijeenkomst op alert te zijn op de gevolgen van de klimaatveranderingen. Hij gaf aan dat er een grote opdracht ligt en dat de gevolgen ernstiger lijken te zijn dan door velen voorzien ('2050 is eigenlijk 2020'). Zij stelt voor om de film van Leonardo DiCaprio ('Before the flood') eens te vertonen in de zaal van Rijnland en daarvoor niet alleen de VV, maar ook bewoners en bedrijven uit te nodigen. Tevens zou een expert daarbij uitleg kunnen geven, gevolgd door een discussie. De heer Van der Meer vernam dat het Leids Dagblad al een voorschot nam op besluitvorming van Rijnland. In de krant en op de website stond dat er al was besloten tot verdubbeling van het budget voor blauwalgen, waarover pas op 2 februari wordt besloten. Uit navraag bleek dat de krant zich had gebaseerd op openbare stukken. Vraag: hoe zijn de contacten tussen Rijnland en de pers, wat is de beleidslijn waar het vergaderstukken betreft en hoe reageert de afdeling communicatie van Rijnland op miscommunicatie? Onjuiste berichtgeving kan de besluitvorming enigszins beïnvloeden. De redacteur heeft toegezegd het stuk op de website te corrigeren. De heer Van der Poel verwijst naar een andere publicatie in het Leids Dagblad over de kustversterking in Noordwijk waardoor wateroverlast ontstond. De gekozen oplossing (de in de boulevard aangebrachte drain) zou niet werken. Klopt dat en wie is daarvoor dan verantwoordelijk? De heer Kastelein antwoordt dat een medewerker van Rijnland contact heeft gehad met de heer Loekenbach (Leimuiden) en dat verder onderzoek is toegezegd. De dijkgraaf zal de suggestie voor de filmvertoning voorleggen aan de afdeling communicatie. Openbaarheid stukken voor openbare vergaderingen: zodra de vergaderstukken aan de commissieleden worden gezonden, zijn deze uiteraard openbaar. Media lezen voorstellen van het college aan de VV in deze stukken nog weleens als besluiten: de nuancering ontbreekt in die gevallen. De afdeling communicatie probeert waar mogelijk e.e.a. te laten rectificeren. Dat zal wederom gebeuren. De heer Langeslag meldt dat begin december 2016 de drain in Noordwijk is aangelegd. De hoeveelheid water die via de drain zou moeten worden afgepompt, bleek aanmerkelijk lager uit te vallen dan vooraf berekend. Er wordt nu gekeken naar mogelijke oorzaken (luchtbel in drain, verstopping?). Ook wordt gekeken naar grondwateroverlast in de panden (mogelijk na afkoppeling van de noodvoorziening). In reactie op de vraag van mevrouw De Vries antwoordt de heer Kastelein dat de kwaliteit van werkzaamheden aan individuele dijken niet standaard wordt geëvalueerd. Mevrouw De Vries acht het raadzaam om projecten te evalueren, zeker als de werkzaamheden niet vlekkeloos zijn verlopen. De heer Kastelein geeft aan te bekijken of er redenen zijn om deze klus alsnog te evalueren. De heer Bol antwoordt dat juist naar aanleiding van Katwijk is overgegaan tot het evalueren van projecten (een van de beheersmaatregelen). Hij weet niet of er op individueel projectniveau dan wel per cluster is geëvalueerd. Het is wel de bedoeling dat projecten worden geëvalueerd. Hij zal nagaan of dit onderdeel is geëvalueerd.¹ Hij weet niet of toentertijd al bekend was dat er sprake was van wateroverlast bij de heer Loekenbach. Projecten worden standaard door Rijnland geëvalueerd na afronding (op IPM-onderdelen).	

¹ Noot van de secretaris: Geen specifieke evaluatie Leimuiden; De top 25 wordt begin 2018 geëvalueerd.

VERSLAG		ACTIE
	De heer Hermans memoreert dat in 2016 is geïnvesteerd in energiebesparing. De hoogheemraad gaf toen aan dat een investering van € 7 miljoen een veelvoud daarvan zou opleveren aan besparingen. Wanneer is de voortgangsrapportage gereed? Mevrouw Leewis antwoordt dat de laatste VV instemde met het eerste pakket maatregelen voor aanleg van zonnepanelen e.d. Verder wordt de energiebesparing op de zuiveringen voortdurend gevolgd. Zij zegt het gevraagde overzicht toe.	Toezegging
8.	SLUITING De vergadering sluit de vergadering om 17.14 uur.	